

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора

Коляди Наталії Миколаївни

на дисертаційне дослідження

Савельчук Ірини Борисівни

«Теоретичні і методичні засади підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього середовища університету»,

подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Необхідність розробки й упровадження сучасних теорій, моделей, засобів, форм і методів професійної підготовки соціальних працівників із залученням інноваційного потенціалу сучасного університетського середовища зумовлена актуальністю проблеми підготовки висококваліфікованого, динамічного, конкурентоздатного фахівця із сформованими знаннями, вміннями й навичками професійної різнопланової діяльності із соціального захисту різних груп населення, здатного до постійного саморозвитку, самоосвіти, професійної адаптації в змінних умовах функціонування. Ця проблема має міждисциплінарний характер, з одного боку, та визначається глобалізаційними європейськими освітніми процесами – з іншого.

З огляду на це, актуальність дослідження Савельчук Ірини Борисівни, присвяченого розробці та апробації теоретико-методологічних засад, організації та змісту комплексного науково-методичного забезпечення підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього середовища університету, – не викликає сумнівів. Варто відзначити відповідність теми дисертаційного дослідження комплексній науково-дослідній темі «Історичні та теоретико-методичні основи соціально-педагогічної діяльності», яка розробляється кафедрою соціальних технологій Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Наголосимо, що представлені в роботі І. Б. Савельчук факти й висновки можуть позитивно впливати на розвиток людського й освітнього потенціалу в сучасній Україні, опосередковано забезпечуючи її сталий розвиток і конкурентоспроможність, визначені у ст. 3 Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (2012). Крім того, матеріали дисертації можуть бути корисними для оптимального функціонування освітнього середовища сучасного університету, що характеризується автономністю, інноваційністю, спрямованістю на розвиток особистості майбутнього фахівця та його професійної самореалізації. Авторкою запропоновано науково виважений підхід до аналізу феномена «освітнє середовище університету», схарактеризовано парадигмальні орієнтири розширення змістових та організаційних ресурсів підготовки соціальних працівників в інноваційному освітньому середовищі університету, визначено концептуальні засади побудови моделі підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього середовища університету, ефективність комплексного науково-методичного забезпечення підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього середовища університету.

Не викликає застережень концептуальна ідея дослідження І. Б. Савельчук про те, що підготовка соціальних працівників до професійної діяльності має цілеспрямований, системний, інноваційний характер, реалізується в спеціально створених умовах інноваційного освітнього середовища університету, базується на теоретико-методологічних засадах та моделі комплексного науково-методичного забезпечення, які визначальною мірою впливають на оптимізацію всіх ресурсних можливостей освітнього процесу в університеті.

Викладені аргументи засвідчують, на нашу думку, актуальність і суспільну затребуваність дисертаційного дослідження І. Б. Савельчук, предметом якого обрано теоретико-методологічні засади, організацію та зміст комплексного науково-методичного забезпечення підготовки

соціальних працівників до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього середовища університету.

Нові факти, одержані здобувачем. У дисертації представлено всі необхідні рівні наукової новизни отриманих у процесі дослідження результатів. До найбільш істотних наукових результатів, що вперше представлені в дисертації І. Б. Савельчук варто віднести:

– системний аналіз проблеми підготовки соціальних працівників в інноваційному освітньому середовищі університету на основі теоретико-методологічних засад, що ґрунтуються на парадигмальних ідеях з використанням системного, ресурсно-середовищного, інноваційно-особистісного, компетентнісного підходів;

– розробку концепції підготовки соціальних працівників як цільового компонента спроектованої моделі комплексного науково-методичного забезпечення означеної підготовки в умовах інноваційного освітнього середовища університету (застосування принципу партнерської взаємодії до організації підготовки соціальних працівників; орієнтація на потребу залучення учасників освітнього процесу до інноваційної діяльності; дотримання систематичності та цілеспрямованості до вибору форм й методів актуалізації інноваційного потенціалу майбутніх соціальних працівників);

– розробку й апробацію комплексного науково-методичного забезпечення підготовки соціальних працівників до професійної діяльності як науково обґрунтовану сукупність ресурсів, форм та методів навчальної та позанавчальної діяльності в інноваційному освітньому середовищі університету.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінка змісту та завершеності дисертації. Ознайомлення з текстом дисертації І. Б. Савельчук засвідчило використання дисертанткою міждисциплінарного підходу до вивчення проблеми функціонування інноваційного освітнього середовища університету в контексті професійної підготовки майбутніх соціальних

працівників. Позитивне враження складає коректна структура дисертаційної роботи та її науковий апарат.

Аналіз дисертації та її завершеності свідчить про те, що зміст дисертаційного дослідження І. Б. Савельчук відповідає меті й поставленим завданням, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації – 565 сторінок, з яких 408 сторінок основного тексту, що відповідає сучасним технічним вимогам до докторських дисертацій у галузі суспільних і гуманітарних наук.

Досягненню сформульованої в роботі мети сприяв ретельний аналіз теоретико-методологічних основ та джерельної бази дослідження, представлений авторкою у розділах 1 і 2 дисертації, здійснений коректно й обґрунтовано. Крім того, дисертантка багато уваги приділила аналізу й уточненню базових понять дослідження «освітнє середовище університету», «інноваційне освітнє середовище університету», «інноваційне освітнє середовище підготовки соціальних працівників».

Як засвідчив текст роботи, дослідниця глибоко входить у філософський, соціальний, педагогічний та науково-методичний контекст проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери із залученням потенціалу інновацій в університетському середовищі. На особливу увагу, на нашу думку, заслуговує прагнення дисертантки простежити проблему функціонування інноваційного освітнього середовища університету як значущого ресурсу підготовки фахівців для соціальної сфери.

Таким чином, до **основних наукових здобутків**, отриманих особисто І. Б. Савельчук у процесі дослідження, можна віднести:

1. Ґрунтовну глибоку методологію проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, що підкреслює міждисциплінарний характер роботи.

2. Обґрунтований та науково виважений аналіз базових понять дослідження, передусім, «освітнє середовище університету», «інноваційне

освітнє середовище університету», «інноваційне освітнє середовище підготовки соціальних працівників».

3. Характеристику провідних тенденцій розвитку соціальних та освітніх інновацій та їх впливу на професійну підготовку соціальних працівників в умовах функціонування університетського середовища.

4. Інноваційну позицію автора щодо визначення й обґрунтування парадигмальних орієнтирів розширення змістових та організаційних ресурсів підготовки соціальних працівників в інноваційному освітньому середовищі університету.

5. Обґрунтування сутності та змісту комплексного науково-методичного забезпечення процесу підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в інноваційному освітньому середовищі університету, та експериментальну перевірку його ефективності.

Аналіз змісту дисертації та публікацій, у яких опубліковано основні результати дослідження І. Б. Савельчук, засвідчує достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Таким чином, оцінка змісту дисертації Савельчук Ірини Борисівни «Теоретичні і методичні засади підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього середовища університету» дозволяє говорити про те, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Отримані автором результати мають значення для розвитку вітчизняної науки і практики. Опрацьовані матеріали можуть бути використані у вищих закладах освіти для розробки й апробації науково-методичного забезпечення фахівців різних напрямів підготовки. У процесі дослідження впроваджено в практику підготовки соціальних працівників комплекс дидактичних матеріалів

(програм, навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, практикумів) до кількох фахових дисциплін; реалізовано змістове наповнення окремих видів практик на першому бакалаврському та магістерському рівні вищої освіти; забезпечено організацію діяльності навчальних студентських студій в процесі індивідуальної та групової роботи; впроваджено творчі ініціативи педагогічного та студентського колективу в умовах інноваційного освітнього середовища університету, що знайшли відображення в нормативних (Положення про організацію «Школи інноваційного досвіду», Конкурсу соціальних проєктів «Соціальні інновації – погляд у майбутнє», навчальних студентських студій, Мережі партнерської взаємодії соціальних інституцій) та програмно-методичних матеріалах (програми, методичні рекомендації) для викладачів закладів вищої освіти, керівників студійних студентських об'єднань, фахівців соціальної сфери.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. У джерельній базі дисертації й авторефераті представлено 70 наукових публікацій дисертантки (з них 58 – одноосібних), аналіз проблематики яких свідчить про відображення основних результатів кожного з розділів дисертаційного дослідження. Кількість публікацій, їх обсяг, якість і проблематика відповідають вимогам МОН України «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів».

Висновки й результати дослідження доповідалися на зарубіжних, міжнародних, всеукраїнських конференціях і форумах, де здійснювалася апробація наукових результатів дисертаційної роботи. Характер наукових публікацій, у яких відображено окремі положення й результати проведеного дослідження, повною мірою відображають усі аспекти вивчення проблеми професійної підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього середовища університету.

З огляду на це, можна стверджувати, що кількість і якість опублікованих І. Б. Савельчук наукових праць є достатньою, дисертація пройшла належну апробацію і є самостійною науковою працею.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Зазначимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними. Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що визначаються МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого І. Б. Савельчук дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження. В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи І. Б. Савельчук, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. У розділі 1 авторка представила ґрунтовний аналіз теоретико-методологічної основи дисертаційного дослідження. Водночас зауважимо, що в межах теоретико-методологічного аналізу більше уваги варто було б приділити сучасним науково-методичним концепціям та відповідним інноваціям, притаманним сучасному науково-методичному забезпеченню професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

2. Не викликає застережень здійснений І. Б. Савельчук аналіз базових понять дослідження (п. 1.2 дисертації). Сукупність основних понять, термінів і дефініцій цілком забезпечили методологічне підґрунтя соціально-педагогічного змісту досліджуваної проблеми. В той же час, зважаючи на великий авторський науково-методичний доробок та досвід професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, варто було би приділити увагу поняттям «науково-методичне забезпечення», «професійна підготовка соціальних працівників», які б доповнили категоріально-понятійний аналіз професійного й науково-методичного аспекту досліджуваної проблеми.

3. У розділі 3 авторкою обґрунтовано концептуальні ідеї організації підготовки соціальних працівників в інноваційному освітньому середовищі

університету, передусім, з точки зору основних парадигмальних орієнтирів (п. 3.1). Вважаю, що обґрунтування парадигмальних орієнтацій, ідей та теоретичних моделей професійної підготовки соціальних працівників має дещо описовий, надто загальний характер і переобтяжує й без того значну теоретичну частину дослідження, внаслідок чого експериментальний складник виконаної роботи виглядає дещо збідненим.

4. Підготовку соціальних працівників в умовах інноваційного освітнього середовища університету представлено дисертанткою (розділ 3) як складний процес структурної диференціації аудиторної та позааудиторної навчальної й соціально-виховної діяльності, де органічно поєднуються традиційні та інноваційні елементи процесу професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Водночас назване поєднання слабо корелює в тексті роботи з упровадженням авторського комплексного науково-методичного забезпечення цього процесу.

5. На нашу думку, вимагає певної корекції модель професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в умовах інноваційного освітнього середовища університету (розділ 4 дисертації). Зокрема, результативний блок моделі має містити не лише розширення ресурсних можливостей інноваційного освітнього середовища університету, але й досягнення відповідного рівня компетентності – готовності студентів до майбутньої професійної діяльності в соціальній сфері.

6. Вважаємо, що потребує підсилення обґрунтування зв'язку діагностичного інструментарію дослідження з критеріями та рівнями ефективності комплексного науково-методичного забезпечення, розробленого й апробованого дисертанткою у процесі дослідження (п. 5.1 дисертації).

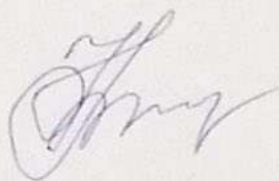
Загальний висновок. Загалом подана до захисту дисертація Савельчук Ірини Борисівни «Теоретичні і методичні засади підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього середовища університету» є актуальним, самостійним, завершеним і

достатньо апробованим дослідженням, результати якого мають практичне значення для розвитку соціально-педагогічної науки і практики. Сформульовані у дослідженні висновки можуть бути корисними для підготовки наукових праць із соціальної роботи, соціальної та професійної педагогіки, дидактики та теорії управління закладами вищої освіти, у практиці організації інформальної та неформальної освіти майбутніх фахівців соціальної сфери.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація «Теоретичні і методичні засади підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього середовища університету» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомим теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. за № 567, зі змінами) та іншим інструктивним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо докторських дисертацій, а її автор – Савельчук Ірина Борисівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

Н. М. Коляда

В. о. ректора

О. В. Дудник